

CERCETĂRI ARHEOLOGICE PE TERITORIUL ORAȘULUI IAȘI ÎN ANII 1961—1967

Săpăturile arheologice de salvare și sistematice din anii 1961—1967¹, efectuate în cuprinsul orașului în opt puncte, au urmărit obținerea unor date noi referitoare la dezvoltarea forțelor de producție în târgul medieval Iași.

În cele ce urmează prezentăm principalele rezultate obținute în urma cercetărilor arheologice pe teritoriul orașului Iași (fig. 1).

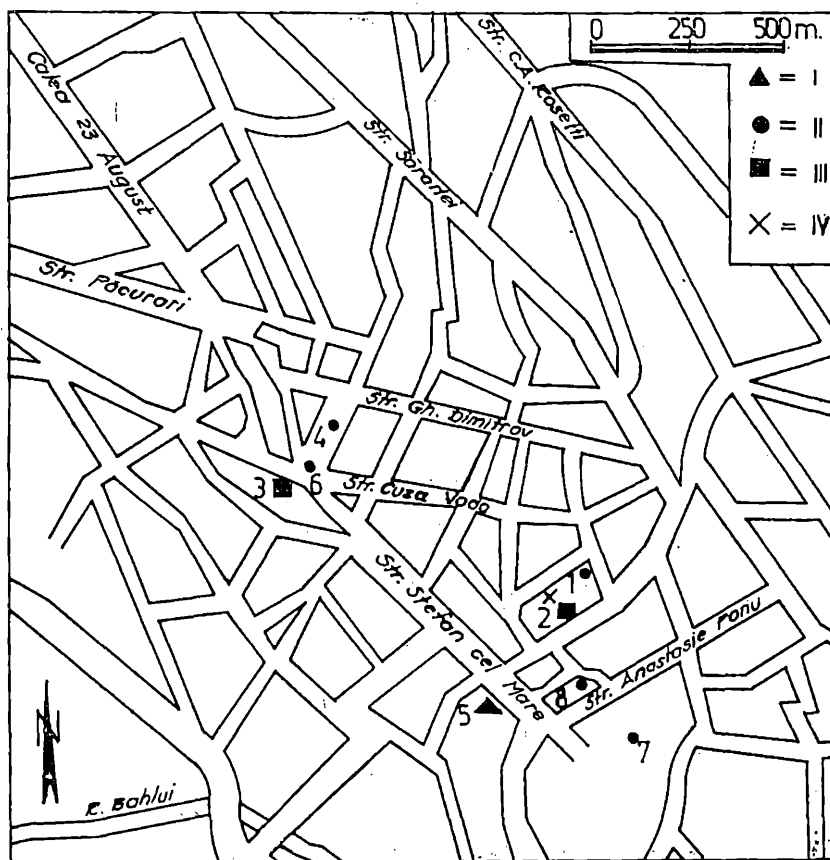

Fig. 1. — Harta descoperirilor arheologice din anii 1961—1967: I, sec. XIV — XVII; II, sec. XV — XVII; III, sec. XV — XVIII; IV, tezaure. 1, Str. Armeană nr. 18; 2, Str. C. Negri nr. 46 — 56; 3, Str. F. Sirbu nr. 7; 4, Str. G. Perry nr. 5; 5, Str. Ștefan cel Mare nr. 62; 6, Piața Unirii; 7, Str. Palat nr. 1; 8, Str. A. Panu nr. 69.

1. *Strada Armeană nr. 18.* Cu prilejul construirii atelierului artiștilor plastici din Iași au fost descoperite resturi de locuire datînd din secolele XV — XVII. Atît din pămîntul de umplu-

¹ La cercetări au participat: Al. Andronic, Eug. Neanțu, Dan Gh. Teodor, Cătălina Bloșiu, C. Scorpan, Stela Cheptea

și I. Ionescu.

tură al unei pivnițe, în care s-au prăbușit resturile unei locuințe distrusă prin incendiu, cît și din depunerile din preajma acestei locuințe, s-au putut salva numeroase fragmente de vase de uz casnic și de cahle de sobă.

Astfel, din secolul al XV-lea datează fragmente de străchini și cupe-bol, lucrate din pastă bine frământată și arsă uniform la roșu, unele avînd un ornament din caneluri paralele sub buza vasului, la exterior. Multe fragmente ceramice provin de la vase de lux, cu smalt galben-măsliniu în interior și verde la exterior.

Din secolul al XVI-lea datează și unele fragmente de faianță tare otomană de tip Iznik, din care semnalăm fragmente de farfurii și de ceașcă (fig. 8/3), cu decor floral policrom pe fond alb. Din același secol datează și unele fragmente de teracote nesmălțuite din pastă roșie, cu decor geometric (fig. 9/5) și floral (fig. 9/7 — 8).

Materialul arheologic cel mai bogat, scos la iveală aici, datează însă din secolul al XVII-lea. Astfel, ceramica de uz casnic este reprezentată de vase din pastă roșie, cenușie și albă (caolin). Semnalăm fragmente de urcioare, din pastă roșie, cu smalt verde la exterior, străchini și cupe, din pastă roșie cu decor *sgraffito* și smalt verde în interior sau la exterior, precum și vase din pastă cenușie, nesmălțuite, folosite la foc. Numeroase sînt fragmentele de vase din caolin nesmălțuite, sau cu smalt verde și brun în interior. Din categoria ceramicii decorative fac parte numeroase fragmente de cahle din pastă roșie nesmălțuite, cu decor arhitectural, geometric și floral.

2. *Strada C. Negri nr. 46 — 56.* În preajma bisericii Sf. Sava, în timpul săpăturilor pentru fundația Liceului Nr. 6 „V. Alecsandri”, au fost descoperite resturi de locuire din epoca feudală. Astfel, stratigrafia locului cercetat atestă niveluri de locuire din secolele XV — XVII, deși, în unele părți, diversele deranjamente mai vechi și mai noi au făcut foarte dificilă cercetarea arheologică. Cu toate acestea, s-a putut preciza că pe lutul galben-verzui, adică solul viu, s-a depus un strat de pămînt negru zgrunțuros, cu o grosime cuprinsă între 50 și 60 cm. Deasupra acestui strat se află depunerile din evul mediu, începînd cu secolul al XV-lea. Stratul datînd din secolul al XV-lea a putut fi surprins doar în mici porțiuni, salvîndu-se unele obiecte de fier și fragmente ceramice. Destul de compact se prezintă depunerile din secolele XVI și XVII, din cuprinsul cărora provin obiecte de fier, ceramică de uz casnic, locală și de import, ceramică decorativă de interior, precum și două tezaure de monede de argint.

Din materialul arheologic descoperit atrage atenția un creuzet de grafit din secolul al XV-lea, folosit la topirea metalelor prețioase (fig. 2/1). Descoperirea acestui creuzet în zona respectivă reprezintă un indiciu prețios în ceea ce privește existența în această parte a țirgului feudal Iași a unui atelier, aparținînd probabil unui meșter argintar. Numeroase obiecte de fier, cum ar fi un lacăt, datînd din secolul al XV-lea (fig. 2/4), o toartă de cazan (fig. 2/2) și o cheie (fig. 2/5), datînd din secolul al XVI-lea, o potcoavă de încălțăminte (fig. 2/3), un fragment de balama, două dornuri (fig. 2/7—8), cuie și piroane de diverse dimensiuni (fig. 2/6), precum și un sfredel (fig. 2/9), acestea din urmă datînd din secolul al XVII-lea prezintă la fel importanță sub raportul producției metalurgice într-un centru urban feudal.

Ceramica descoperită în această parte a vechiului țirg feudal permite o cunoaștere nuanțată a culturii materiale și spirituale urbane medievale, constituind în același timp o mărturie a dezvoltării meșteșugurilor și a creșterii gustului artistic al orășenimii din acea vreme.

Ceramica dată la iveală se împarte în două grupe: 1. ceramica locală; 2. ceramica de import.

1. *Ceramica locală* cuprinde la rîndul ei două categorii: a. ceramica de uz casnic, b. ceramica decorativă de interior.

a. *Ceramica de uz casnic* se compune din vase de diverse dimensiuni și forme, ca oale, străchini, farfurii, urcioare, căni, cupe-boluri și capace.

Din secolul al XV-lea datează fragmente de cupe-bol din pastă roșie, nesmălțuite. Se remarcă o cupă-bol întregită, din pastă roșie, smălțuită, cu picior inelar. Atrag atenția un picior de pahar din pastă roșie, cu striuri orizontale, smălțuit cu galben în interior și cu verde la exterior (fig. 4/7), partea inferioară a unei cupe cu picior inelar, cu smalt verde-oliv în interior și exterior (fig. 4/4), o cană cu toartă, ornamentată cu linii drepte pe corpul vasului și cu linii vălurite pe picior, smălțuită brun-galben în interior, iar în exterior cu benzi verticale galbene și brune (fig. 4/6).

Tot din aceeași vreme datează și fragmente de vase cu ornament din linii vălurite, fragmente de oale și farfurii din pastă roșie cu smalt verde sau galben în interior, vase din pastă cenușie cu buza îngroșată la exterior și cu șanțuire în interior pentru capac, precum și unele fragmente de torți și capace.

Din secolul al XVI-lea datează fragmente de oală din pastă roșie, cu decor din linii simple și vălurite pictate cu humă albă (fig. 5/2), sau cu decor de linii paralele incizate și fragmente de capace. Unele fragmente de vase și capace prezintă urme de întrebuintare la foc. Tot secolului al XVI-lea îi aparțin și fragmentele de căni din pastă roșie, avînd smalt galben-brun în interior și verde în exterior.

Din secolul al XVII-lea datează fragmente de vase din pastă albă (caolin), cu smalt pe buze atât în interior cât și în exterior. Unele vase au un decor din linii simple pe umăr și din linii vălurite pe buză pictate cu humă brun-roșcată (fig. 5/12). Alte vase prezintă un decor pe umăr pictat cu humă brun roșcată, din trei sau patru linii paralele care marchează o bandă orizontală în interiorul căreia sînt pictate linii verticale îngroșate la partea superioară și îngustate la partea inferioară. Sub buza vasului ornamentul este realizat prin linii în zigzag (fig. 7/3).

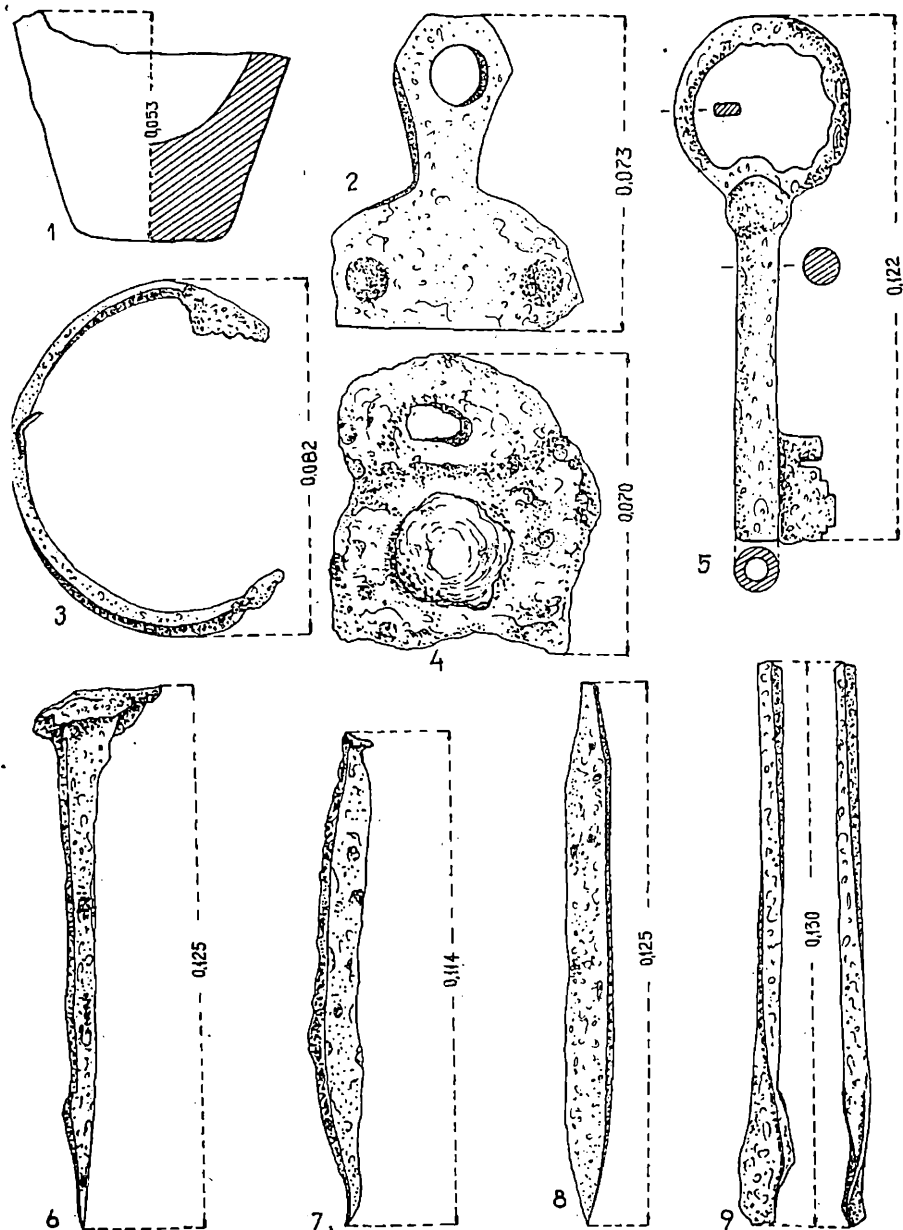

Fig. 2. — Creuzet de grafit (1) și obiecte de fier (2 — 9) din Str. C. Negri nr. 46 — 56 : 1, 4, secolul al XV-lea ; 2, 5, secolul al XVI-lea ; 3, 6—9, secolul al XVII-lea.

Din același secol sînt și fragmentele de urcioare nesmălțuite sau cu smalt verde, unele fragmente de vase din pastă cenușie, precum și câteva lulele din pastă roșie, cenușie sau albă (caolin), avînd diferite motive ornamentale.

De la finele secolului al XVII-lea și începutul secolului următor datează fragmente de vase din pastă neagră-cenușie, cu decor executat cu roțița dințată, asociat cu ornamente din linii lus-

truite. Aceleași perioade îi aparțin fragmente de străchini din pastă roșie cu smalt alb, verde și brun, precum și fragmente de vase din pastă albă (caolin). Se remarcă, de asemenea, borcănașele din pastă roșie, cu smalt brun în interior, precum și lulelele din pastă cenușie, roșie sau neagră, cu diverse ornamente, unele având și ștampile turcești.

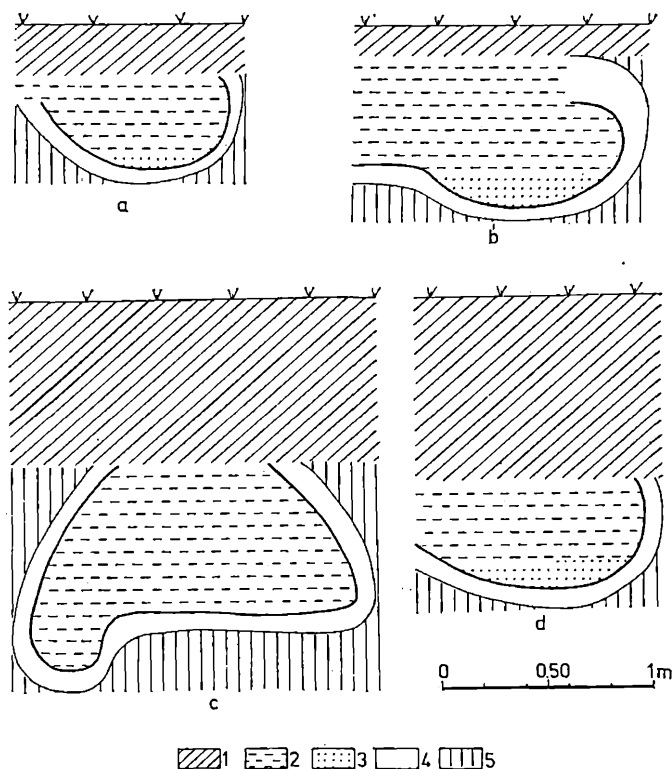

Fig. 3. — Profile de cuptoare pentru ars ceramica din Piața Unirii: a, cuptorul nr. 4; b, cuptorul nr. 5; c, cuptorul nr. 15; d, cuptorul nr. 6. 1, diverse nivelări; 2, umplutura cuptorului; 3, cenușă; 4, pereții cuptorului; 5, lut galben.

b. *Ceramica decorativă de interior.* Numeroase cahle întregi și fragmentare descoperite aici datează din secolele XVI și XVII. Astfel, din secolul al XVI-lea datează exemplare lucrăte din pastă roșie cu nisip în compoziție, având o ardere uniformă la roșu-gălbui sau roșu-cărămiziu, cu decor geometric simplu realizat din proeminențe rectangulare dispuse în șiruri simetrice (fig. 9/2), din triunghiuri și linii (fig. 9/1), sau cu decor floral (fig. 9/6). Atrage atenția în mod deosebit o cahlă cu un ornament reprezentând trei figuri, în picioare, purtând măști. Astfel, prima figură înfățișează un personaj cîntînd din cimpoi purtînd o mască de urs, a doua figură, probabil dansînd, poartă o mască de lup sau ciine, iar a treia figură înfățișează un personaj bătînd toba și avînd o mască de bovidu (fig. 10/6). Avînd în vedere felul în care sînt dispuse personajele nu este exclus să înfățișeze o scenă de teatru popular medieval, după care ar putea, tot atît de bine, să reprezinte o scenă inspirată de folclorul românesc.

Din secolul al XVII-lea se remarcă teracote cu motive geometrice, vegetale stilizate, arhitectonice și figurale, unele nesmălțuite, altele cu smalt verde sau cu vopsea roșie.

Numeroase exemplare de cahle nesmălțuite sau cu smalt verde reprezintă, prin motivele vegetale stilizate, o continuare a decorului în formă de X, care, însă, se amplifică, ajungîndu-se la redarea cruciformă a patru frunze cu buton în centru. Un alt motiv, întîlnit atît pe cahle nesmălțuite, cît și pe cele smălțuite, este acela compus din două vrejuri răsucite în spirală în forma literei S dispuse față în față, avînd la capete, în bucle, elemente decorative vegetale stilizate. Un decor vegetal stilizat întîlnit pe unele fragmente de cahlă roșie, nesmălțuită, reprezintă motive de factură orientală. Este vorba de reprezentarea unui vas din care se ramifică o plantă, ale cărei vrejuri acoperă întreaga cahlă.

Din grupa cahlilor cu ornamente arhitecturale fac parte acelea cu reprezentarea a trei sau cinci turnuri. Acest ornament transilvănean a pătruns în Țara Românească și Moldova în secolul al XVII-lea, fiind des întîlnit în ceramica decorativă locală orașenească.

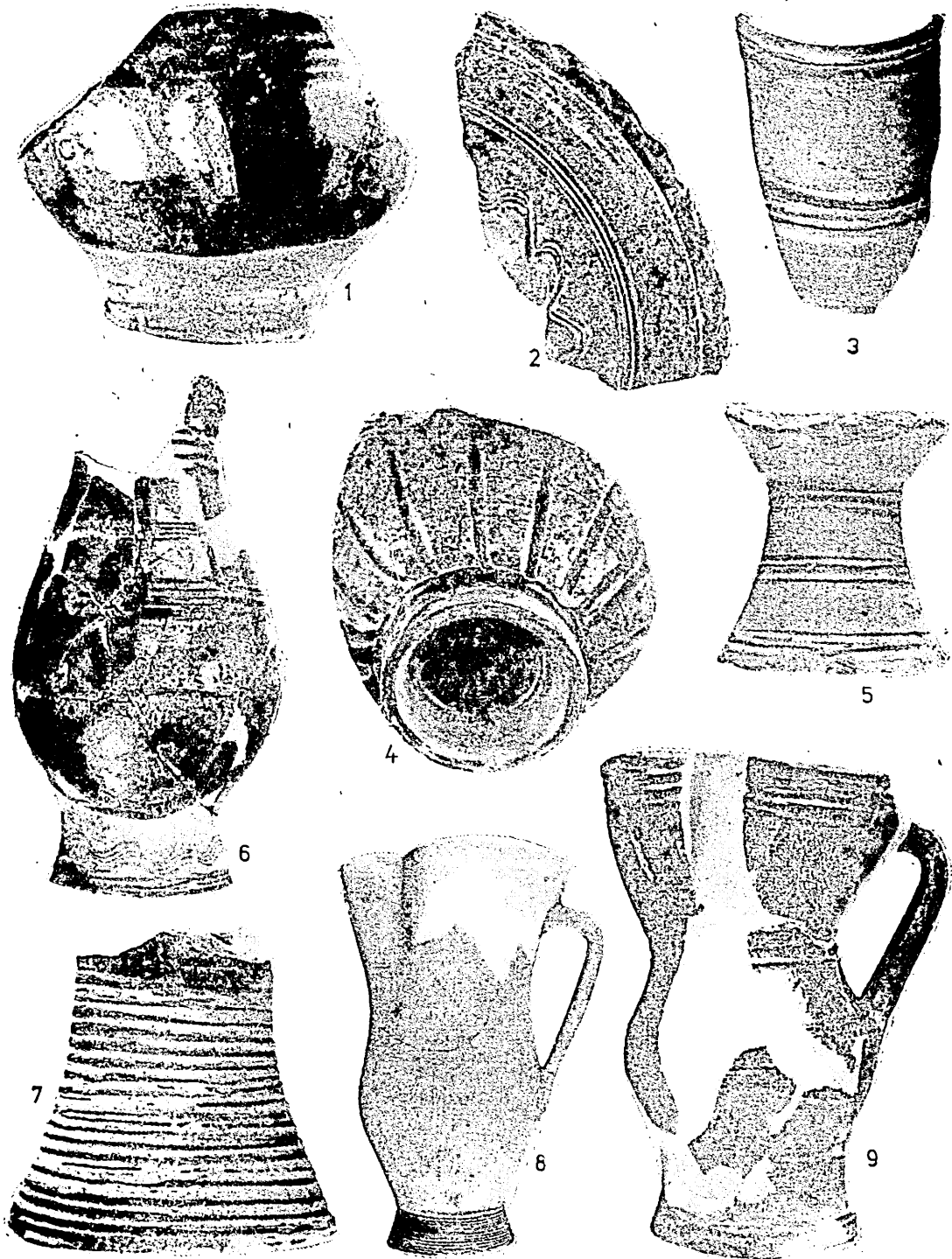

Fig. 4. — Ceramică din secolul al XV-lea: 1 – 3, 9, Str. F. Sirbu nr. 7; 4, 6, 7, Str. C. Negri nr. 46–56; 5, Piața Unirii; 8, Str. Ștefan cel Mare nr. 62 (1, 4, m. nat.; 2, 6 – 8, circa 1/2 m. nat.).

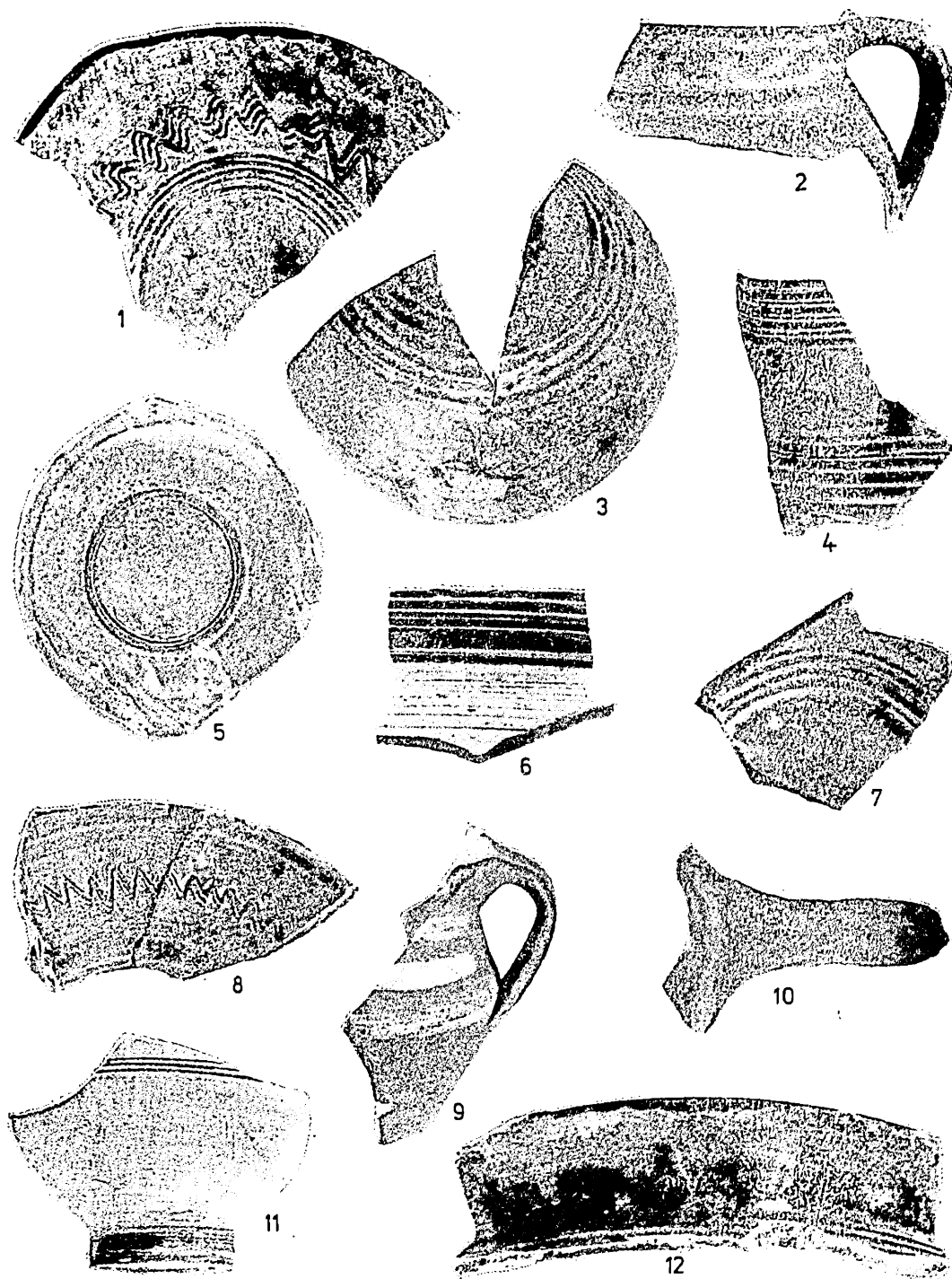

Fig. 5. — Ceramică din secolele XV (1, 3, 5), XV — XVI (4, 6 — 8) și XVI (2, 9 — 12): 1, 5, Str. F. Sirbu nr. 7; 2, 12, Str. C. Negri nr. 46 — 56; 3 — 4, 6 — 8, 10, Piața Unirii; 9, 11, Str. Ștefan cel Mare nr. 62 (1, 2, 5, 9, circa 2/3 m. nat.; 3, 4, 6 — 8, 10 — 12, circa 1/2 m. nat.).

Din grupa cahlelor cu reprezentări figurative, semnalăm prezența, în primul rând, a exemplarelor avînd ca decor vulturul bicefal, cu coroană regală (fig. 10/1—2). Din această grupă fac parte și cahele de la cornișa sau briul sobei, cu reprezentarea a doi șerpi cu capetele conturnate, avînd o coroană princiară deasupra, iar în virful cozilor o rozetă (fig. 10/4).

2. *Ceramica de import.* Această grupă ceramică este reprezentată prin fragmente de boluri, cești și farfurii de proveniență otomană, încadrate tipologic în categoria faianței tari de tip Iznik, care datează din a doua jumătate a secolului al XVI-lea.

Din această grupă fac parte fragmentele unei căni cu toartă, din pastă fină, cu smalt alb sticlos și decor policrom, geometric și floral, în care predomină culorile albastru, verde și roșu (fig. 8/6). Din aceeași categorie face parte și un fragment de cană cu decor floral policrom, cu culorile verde, albastru și roșu, conturate cu negru (fig. 8/1).

De asemenea, se mai remarcă un fragment dintr-un bol cu smalt alb sticlos cu ornament policrom în care predomină verdele, decorul vegetal, pe fond alb, fiind conturat cu negru (fig. 8/2), precum și două fragmente de farfurii din pastă albă fină cu smalt alb sticlos, între care unul cu decor floral policrom (fig. 8/4), iar altul cu decor vegetal în albastru deschis pe fond alb (fig. 8/5).

Printre obiectele de import, descoperite în acest punct, semnalăm un borcănaș de sticlă din secolul al XVII-lea, folosit probabil pentru produse farmaceutice, fragmente de vase din pastă cenușie cu smalt brun-roșcat, folosite la păstrarea apei minerale din Boemia, precum și numeroase fragmente de farfurii din faianță franțuzească sau englezească.

Tezaur monetare. În timpul săpăturilor edilitare s-au descoperit și salvat două tezaure de monede de argint datînd din secolul al XVI-lea.

Primul tezaur, descoperit la 8 iulie 1961, se compune din 26 monede. Astfel, 23 de monede sînt poloneze, repartizate după cum urmează: patru monede de la Ștefan Bathory (emisiuni din anii 1582—1586) și 19 monede de la Sigismund al III-lea Wasa (17 exemplare emise între anii 1588 și 1599, iar 2 exemplare fără anul emisiei). Alte trei monede sînt emisiuni central europene. Dintre acestea, două monede sînt emisiuni ale electorului Saxoniei (din 1557 și 1596), iar una este emisie prusiană din anul 1567.

Al doilea tezaur, descoperit la 21 august 1961, se compune din 161 monede, dintre care două exemplare sînt emisiuni habsburgice (una de la Ferdinand I, emisă în 1562 și alta de la Maximilian II, emisă în 1571), iar 159 monede sînt poloneze. Acestea din urmă se repartizează astfel: 17 monede de la Ștefan Bathory (emise între anii 1581 și 1586) și 142 monede de la Sigismund al III-lea Wasa (139 monede au fost emise în anii 1588—1589, iar trei monede fără anul emisiei).

Îngroparea acestor două tezaure prezintă o deosebită importanță deoarece ele datează o parte din materialul arheologic descoperit în acest punct. Astfel, din stratul din care provin tezaurele, s-au scos la iveală mai ales cahele de sobă, cu diferite motive ornamentale. Avînd în vedere că ultimele monede din tezaur sînt emisiuni din anul 1590—1599, presupunem că tezaurizarea monedelor s-a efectuat către sfîrșitul secolului al XVI-lea, iar îngroparea lor a fost determinată de acțiunea lui Mihai Viteazul în Moldova, din anul 1600.

3. *Str. Filimon Sîrbu nr. 7.* În timpul săpăturilor pentru fundația cinematografului „Victoria” au fost descoperite resturi de locuire, începînd cu secolul al XV-lea și pînă în zilele noastre.

Din secolul al XV-lea datează numeroase fragmente ceramice, dintre care se remarcă o cană cu gura trilobată (fig. 4/9), precum și fragmente de oale, urcioare și cupe-bol din pastă roșie fără smalt. Semnalăm și fragmente de străchini din pastă roșie cu smalt verde la exterior și creștături oblice pe marginea buzei, avînd decor *sgraffito* (fig. 4/2), sau cu smalt brun oliv și decor *sgraffito* (fig. 5/1). De asemenea, atrag atenția fragmente de farfurii din pastă roșie cu smalt galben-auriu (fig. 5/5) sau cu smalt verde închis, fragmente de urcioare din pastă roșie, nesmălțuite, cu buza trilobată (fig. 4/3), precum și căni din pastă roșie fină cu smalt galben și cafeniu la exterior și galben închis în interior (fig. 4/1).

De o deosebită importanță a fost descoperirea aici, în 1961, a unui cuptor de ars ceramică. Acest cuptor (nr. 2/1961), săpat în pămînt, de tipul celor cu două camere suprapuse, mai păstrează grătarul despărțitor, care a fost adus la Muzeul de istorie a Moldovei.

În cuptor s-a găsit ceramică de uz casnic și decorativă de interior, datînd din secolul al XV-lea. Prezintă interes fragmentele de urcioare cu buza trilobată, nesmălțuite, din pastă roșie arsă uniform, cu decor din caneluri paralele pe buză (fig. 4/3). Tot din cuptor provin și fragmente de cahe de sobă din pastă roșie, nesmălțuite, cu diverse ornamente geometrice și florale stilizate (fig. 9/4), datînd din secolul al XVI-lea.

Și în acest punct cele mai variate și bogate resturi de locuire datează din secolul al XVII-lea. Astfel, semnalăm fragmente de urcioare din pastă roșie cu smalt verde în interior și la exterior (fig. 7/2), de căni cu smalt verde la exterior (fig. 7/8), cănițe cu smalt verde la exterior și galben cafeniu

Fig. 6. — Ceramică din secolul al XVI-lea : 1 — 6, 8, Str. Ștefan cel Mare nr. 62 ; 7, Piața Unirii (1, 4, circa 2/3 m. nat. ; 2, 7, circa 1/4 m. nat. ; 3, circa 1/2 m. nat. ; 5, 6, 8, circa 1/3 m. nat.).

Fig. 7. — Ceramicele din secolele XVII (1 - 6, 8 - 9), XVII - XVIII (7) și XVIII (10 - 11): 1, Piața Unirii; 2, 4 - 8, Str. F. Șirbu nr. 7; 3, Str. C. Negri nr. 46 - 56; 9 - 11, Str. Ștefan cel Mare nr. 62 (1, 3, 4, 6 - 11, circa 1/2 m. nat.; 2, circa 1/3 m. nat.; 5, circa 2/3 m. nat.).

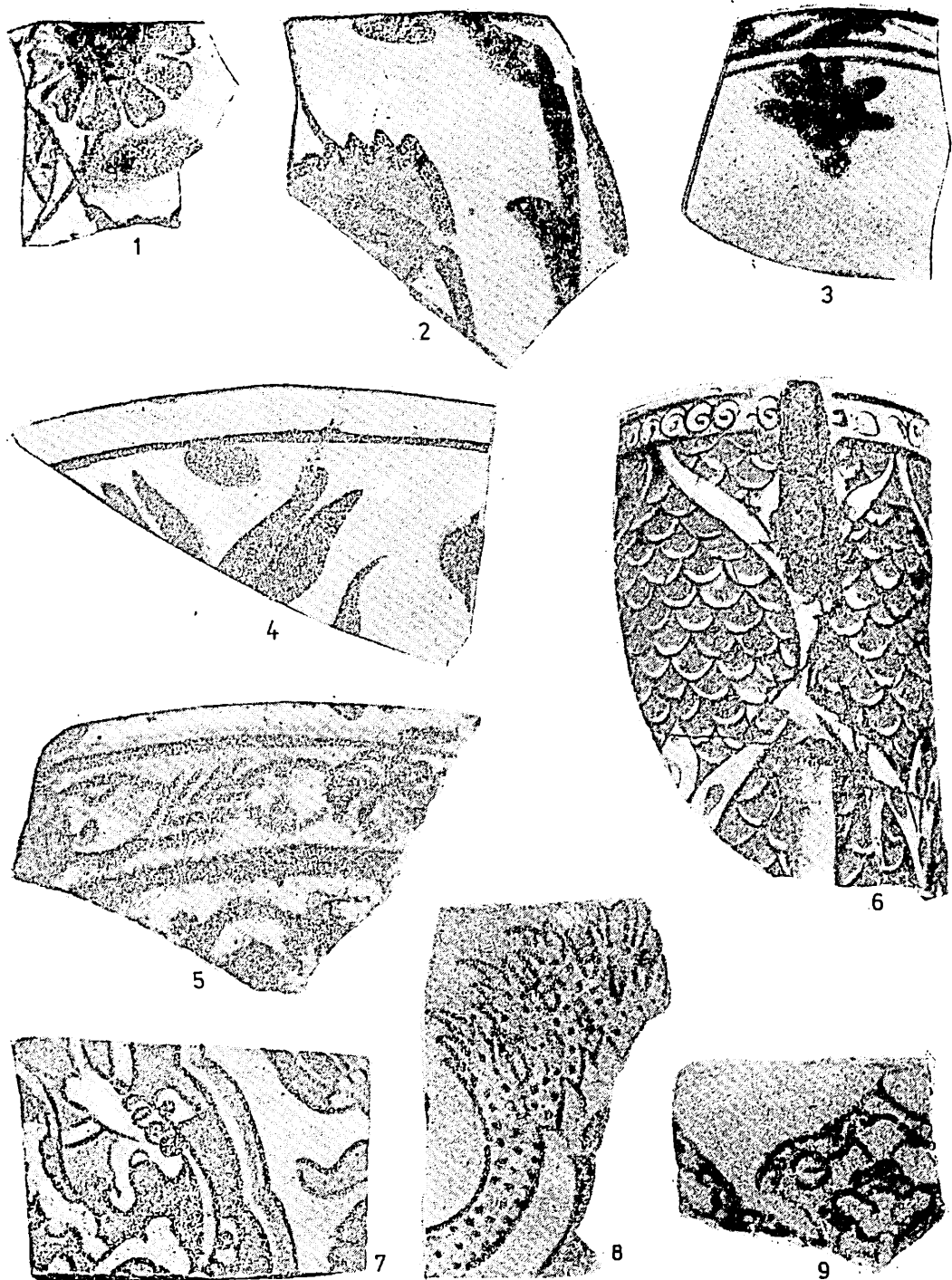

Fig. 8. — Faiantă de Iznik din secolele XVI (1 — 6) și XVII (7 — 9): 1 — 2, 4 — 6, Str. C. Negri nr. 46 — 56; 3, Str. Armeană nr. 18; 7 — 9, Str. Ștefan cel Mare nr. 62 (1 — 5, m. nat.; 6, circa 2/3 m. nat.; 7 — 9, 1/2 m. nat.).

în interior (fig. 7/6) și de vase din pastă roșie cu decor pictat cu humă albă. Sînt prezente și ceramica de bucătărie din pastă cenușie, folosită la foc (fig. 7/4), precum și fragmente de farfurii nesmălțuite din pastă roșie cu decor *sgraffito* în interior (fig. 7/5).

Tot aici au fost găsite și sfeșnice din pastă roșie, dintre care unele cu un decor din linii lustruite și ornamente executate cu roțița dințată (fig. 7/7), datînd din secolul XVII — XVIII.

Din categoria ceramicii decorative semnalăm prezența unor fragmente de cable cu decor geometric și în solzi.

În fine, din secolul al XVIII-lea datează ceramica din pastă roșie, remarcîndu-se vase de uz comun, sfeșnice cu smalt verde, precum și lulele din pastă roșie, dintre care unele cu ștampilă turcească.

Descoperirile arheologice din str. Filimon Sirbu nr. 7 prezintă importanță pentru cunoașterea mai amănunțită a dezvoltării vieții urbane în secolele XV — XVII la Iași, documentînd, atît prezența meșteșugarilor olari specializați, cît și dezvoltarea teritorială a centrului urban respectiv. Este știut faptul că în evul mediu cuptoarele de ars ceramică, de regulă, erau construite la periferia așezării. Descoperirea în această parte a orașului a unor cuptoare de ars oale ne oferă, din punct de vedere topografic, o imagine nouă, sub aspectul evoluției centrului urban de aici.

4. *Str. Gabriel Perry nr. 5.* În preajma fostului cinematograf „Sidoli”, de lângă Piața Unirii cu prilejul construirii blocurilor de locuințe, a fost descoperit, în iarna anului 1961, un alt cuptor de ars ceramică. Distrus aproape în întregime de lucrările de construcție, din acest cuptor (nr. 3/1961) se mai păstrau numai resturi din pereții arși la roșu cu o grosime de 10 cm. Din umplutura cuptorului distrus provin numai două fragmente de cable de sobă din pastă fină roșie, arsă uniform. Unul din fragmente, smălțuit verde-oliv și avînd ca decor o pasăre încoronată (fig. 9/3), datează din secolul al XV-lea. Al doilea fragment, nesmălțuit, înfățișează, probabil, un călăreț (fig. 10/3) și datează din secolul al XVI-lea. În felul acesta, pe baza ceramicii descoperite, cuptorul care a fost dat la iveală datează din secolele XV — XVI și face parte din grupa cuptoarelor amplasate, la acea vreme, la marginea tîrgului feudal Iași.

5. *Str. Ștefan cel Mare nr. 62.* În curtea bisericii Trei Ierarhi, cu prilejul lucrărilor pentru drenarea pînzei de apă freatică din preajma muzeului „Sala gotică”, s-au descoperit resturi de locuire, începînd cu secolul al XIV-lea și pînă în zilele noastre.

În straturile inferioare de arsură s-au descoperit fragmente ceramice provenind de la oale din pastă cenușie, cu nisip în compoziție, arsă uniform, lucrate la o roată rapidă de picior. Oale de acest fel, de regulă cu buza îngroșată la partea superioară, avînd în interior o adîncitură pentru capac, s-au descoperit și în alte puncte din orașul Iași, și datează din secolul al XIV-lea, reprezentînd ceramica orașenească cu analogii și în alte centre urbane din Moldova.

Din secolul al XV-lea datează fragmente ceramice provenite de la diverse vase din pastă roșie, fină, arsă uniform, nesmălțuite. Dintre acestea atrage atenția în primul rînd o cană cu buza trilobată (fig. 4/8), avînd analogii în descoperirile de factură orașenească de la Vaslui și Succava din același secol.

Din secolul al XVI-lea datează cele mai numeroase resturi ceramice descoperite pe acest loc. Astfel, din categoria ceramicii de uz casnic fac parte vase din pastă roșie, cenușie și albă (caolin). Ceramica locală este reprezentată de vase de bucătărie și de masă. Semnalăm, din această categorie, o oală din pastă roșie, cu smalt verde pe marginea buzei, cu decor în linii drepte și vîlurite, pictate cu humă roșie (fig. 6/5), o cană din pastă roșie, cu gura trilobată, nesmălțuită, decorată la exterior cu linii incizate paralele și cu puncte (fig. 6/3), fragmente de vase nesmălțuite (fig. 5/11) sau pictate cu humă albă (fig. 5/9), partea superioară a unui urci cu smalt verde deschis (fig. 6/2), precum și fragmente de străchini cu smalt verde deschis în interior și parțial la exterior, sau farfurii smălțuite în interior cu verde. Se remarcă și prezența unei pușculițe din pastă roșie, nesmălțuită (fig. 6/1).

Din categoria ceramicii de import din secolul al XVI-lea se remarcă vasele de proveniență otomană. Din această categorie fac parte două vase întregi din pastă roșie, fără toarte, cu corpul zvelt, înalt, cu gîtul abia pronunțat și buza puțin evazată în exterior. Ambele vase sînt decorate la exterior cu motive vegetale și florale de culoare albastră, pictate pe o angobă și acoperite cu smalt transparent și sticios (fig. 6/6, 8). Unul din vase păstrează o importantă inscripție turco-arabă (fig. 6/6), din care aflăm că vasul a fost lucrat în orașul Adana. Aceleiași categorii îi aparține și o ceașcă din pastă roșie, smălțuită, ornamentată la exterior cu linii subțiri verzi și groase albastre (fig. 6/4).

Din secolul al XVII-lea datează ceramica locală de uz casnic, precum și ceramică decorativă de interior de proveniență locală și de import, de tip Iznik.

Din categoria ceramicii locale semnalăm resturi de la vase cenușii, folosite la foc, precum și unele capace, din pastă cenușie poroasă, fără smalt (fig. 7/9).

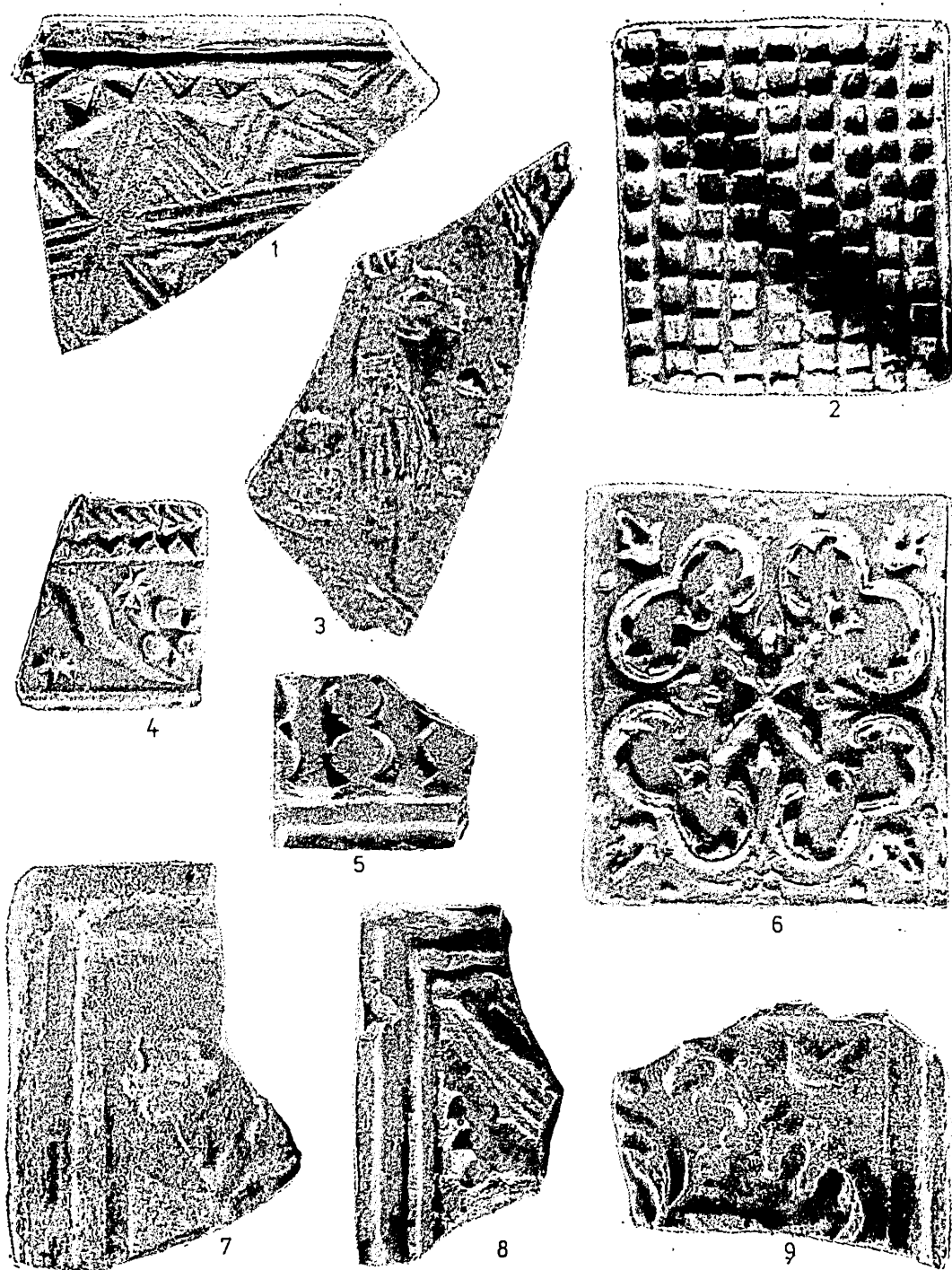

Fig. 9. — Cahle din secolele XV (3) și XVI (1 — 2, 4 — 9): 1 — 2, 6, Str. C. Negri nr. 46 — 56; 3, Str. G. Perry nr. 5; 4, Str. F. Sirbu nr. 7; 5, 7 — 8, Str. Armeană; 9, Piața Unirii (1, 3 — 5, circa 1/2 m. nat.; 2, 6, 1/3 m. nat.; 7 — 9, circa 1/3 m. nat.).

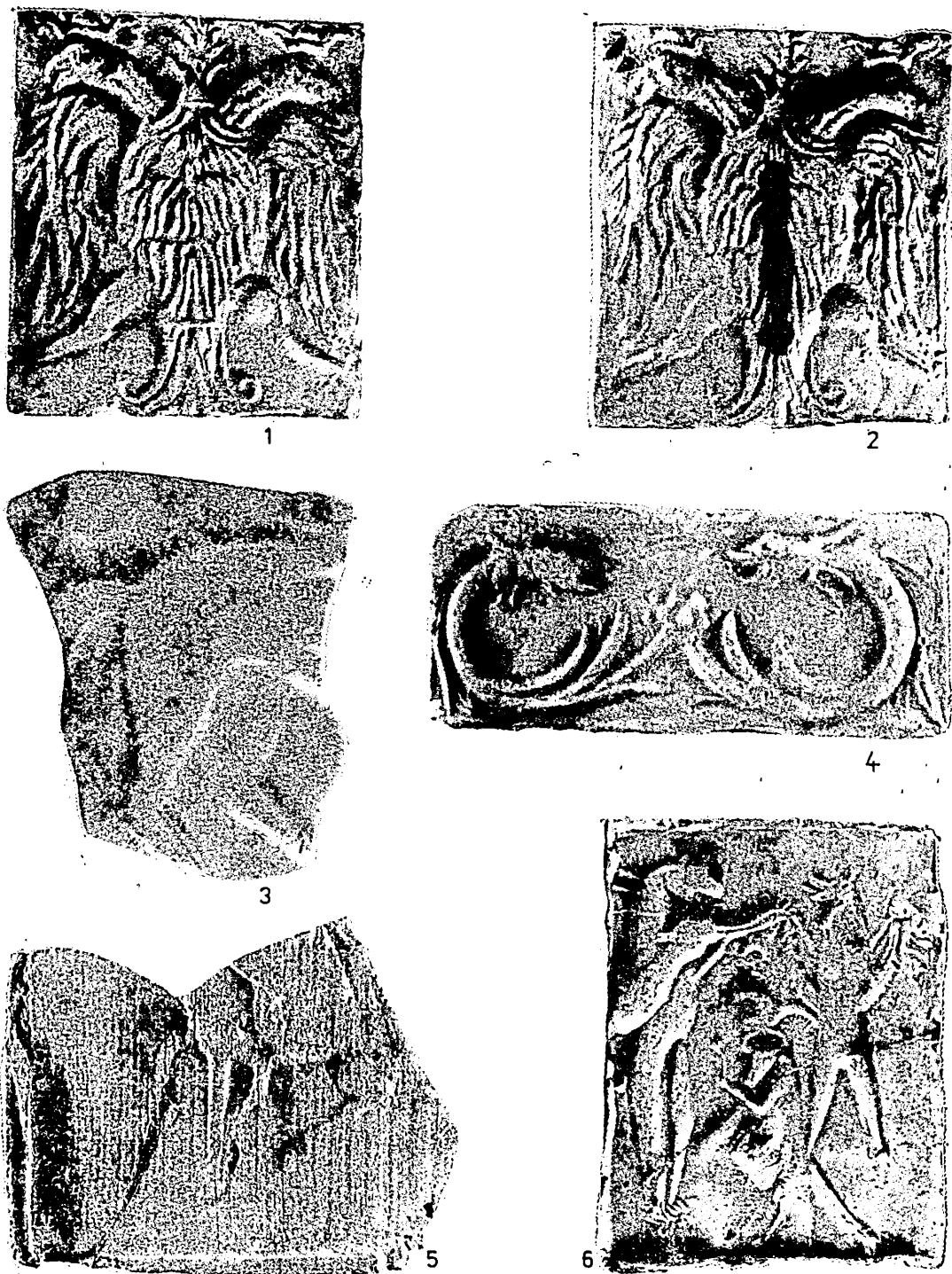

Fig. 10. — Cahle din secolele XVI (3, 6) și XVII (1 - 2, 4 - 5); 1 - 2, 4, 6, Str. C. Negri nr. 46 - 56; 3, Str. G. Perry nr. 5; 5, Piața Unirii (1, 2, circa 1/3 m. nat.; 3 - 5, circa 1/2 m. nat.; 6, 1/4 m. nat.).

Ceramica ornamentală locală este reprezentată de fragmente de cahle din pastă roșie, nesmălțuite, cu motive geometrice, florale stilizate și arhitectonice, des întâlnite în alte descoperiri din vechiul târg feudal Iași.

Ceramica ornamentală din import este caracterizată în primul rând prin fragmente de plăci de perete de tip Iznik, descoperindu-se aici trei fragmente de plăci cu decor floral policrom, în care predomină culorile verde, albastru și cafeniu, pe fond alb (fig. 8/7—9), identice cu cele descoperite la Curtea domnească din Iași și datînd din epoca lui Vasile Lupu.

Din secolele XVII — XVIII datează borcănășe farmaceutice, sticlute și carafe, remarcîndu-se o sticlută de formă pătrată, iar din secolul al XVIII-lea borcănășe din pastă roșie cu smalt brun sau verde în interior (fig. 7/10—11). S-au mai găsit și fragmente din sfeșnice din pastă roșie cu smalt verde sau alb la exterior, precum și numeroase fragmente de lulele din pastă roșie, cenușie și caolin.

6. *Piața Unirii*. În anii 1961—1966, în zona de sistematizare a Pieței Unirii, au fost descoperite 14 cuptoare de ars ceramică. Împreună cu primul cuptor descoperit în anul 1960, acestea documentează existența în acest loc a cartierului olarilor din târgul medieval Iași.

Cu prilejul lucrărilor edilitare s-au putut face doar unele observații stratigrafice, înregistrate unele profile de cuptoare (fig. 3/a—d) și salva foarte puțină ceramică.

Cu excepția unui singur cuptor (nr. 15/1966) toate celelalte cuptoare aveau camera de ardere a vaselor distrusă din vechime.

În funcție de sistemul de construcție și în limitele oferite de starea lor de conservare în momentul descoperirii, cele 15 cuptoare pot fi atribuite următoarelor tipuri:

I. *Cuptor cu o singură cameră*. Cuptorul nr. 15/1966, cel mai bine păstrat, se încadrează în tipul de cuptor cu o singură cameră, tronconică, săpată în pămînt, servind drept cameră de foc și cameră de ardere a vaselor (fig. 3/c). La partea superioară se afla orificiul central pe unde se introducea ceramica. În interiorul cuptorului se afla ciuperca cruțată la săpare, care pornea din peretele opus gurii de alimentare și se oprea în fața acesteia. În raport cu ciuperca cruțată, canalul de foc era mai adîncit în solul viu cu circa 0,25 m. Cuptoare de acest fel au fost descoperite la Suceava². O variantă a acestui tip de cuptor, cu ciuperca în formă de pară, a fost descoperită la Grozăvești-Hangu și la Palatul Cneștilor-Ceahlău³.

II. *Cuptor cu grătar orizontal fără pilon central*. Un alt tip de cuptor descoperit la Iași se încadrează în acelea cu două camere separate orizontal printr-un grătar fără pilon central de susținere. Majoritatea cuptoarelor descoperite la Iași (nr. 1/1960, nr. 2—3/1961, nr. 4—13/1962) aparțin acestui tip de cuptor (fig. 3/a—b, d). Starea proastă de conservare a acestui tip de cuptor se explică prin aceea că numai camera de foc se săpa în pămînt, iar cea de ardere a vaselor se construia la suprafața solului de călcare contemporan construirii cuptorului. Grătarul acestor cuptoare, cu o grosime de peste 0,20 m, varia ca dimensiuni între 0,80 m × 1 m și 1 m × 1,20 m.

În cuptorul nr. 2/1961 se păstra grătarul care avea 9 orificii, dispuse, la distanțe egale în 3 șiruri a câte trei orificii. Dimensiunile reduse ale acestor cuptoare nu necesitau amenajarea unui pilon de susținere a grătarului orizontal. Cuptoare asemănătoare s-au descoperit la Suceava⁴.

III. *Cuptor cu grătar și perete susținător*. Acest tip de cuptor, descoperit la Iași, într-un singur exemplar (nr. 14/1962), în stare proastă de conservare, prezintă la fel două camere suprapuse, însă camera de foc, de formă circulară, păstra un perete de cărămizi, fiind astfel împărțită în două. Peretele despărțitor avea funcția de pilon de susținere a grătarului orizontal, care însă a fost distrus din vechime. Acest tip de cuptor, avînd camera de foc împărțită în două, printr-un perete de pămînt cruțat sau construit din cărămizi, este cunoscut în Moldova pe baza descoperirilor de la Suceava⁵ și Vaslui⁶.

În pămîntul de umplutură al cuptoarelor au fost găsite fragmente ceramice datînd din secolele XV — XVII.

Astfel din secolul al XV-lea datează fragmente de căni, urcioare, vase și capace din pastă roșie fină, arse uniform. Din grupa ceramicii de uz comun se remarcă fragmente de căni (fig. 4/5), de urcioare cu smalt verde-oliv (fig. 5/3) și de capace din pastă fină.

Din secolele XV — XVI datează fragmente de căni nesmălțuite cu gura trilobată (fig. 5/4), de oale nesmălțuite cu decor de linii incizate (fig. 5/6), de străchini (fig. 5/7) și de farfurii cu ornament *sgraffito* (fig. 5/8).

Din secolul al XVI-lea datează un urcioc cu gîtul drept și cu smalt verde la exterior (fig. 6/7) și fragmente de suport (crăiță), folosite la arderea ceramicii în cuptor (fig. 5/10). Din același secol

² M. Nicorescu, *Cuptoare de ars ceramica din secolele XIV—XV de la Suceava*, SCIV, 16, 1965, 1, p. 97 și urm., fig. 1/6.

³ C. S. Nicolaescu-Plopșor și colab., *Șantierul arheologic Bicz, Materiale*, VI, 1959, p. 68.

⁴ M. Nicorescu, *op. cit.*, fig. 4.

⁵ *Ibidem*, p. 103, fig. 5.

⁶ Al. Andronic, Eug. Neamțu, Fl. Banu, *Săpăturile de salvare de la Vaslui, Materiale*, VIII, 1962, p. 99, fig. 15.

datează și unele fragmente de cahle nescălțuite, lucrate dintr-o pastă consistentă, arsă la roșu, decorate cu motive geometrice, florale și vegetale stilizate (fig. 9/9).

Secolului al XVII-lea îi aparțin fragmente de vase cenușii cu torți (fig. 7/1), folosite și la foc, fragmente de cahle nescălțuite cu decor floral stilizat sau compozit cu reprezentarea unui călăreț (fig. 10/5) și fragmente de țigle roșii nescălțuite sau cu smalt verde.

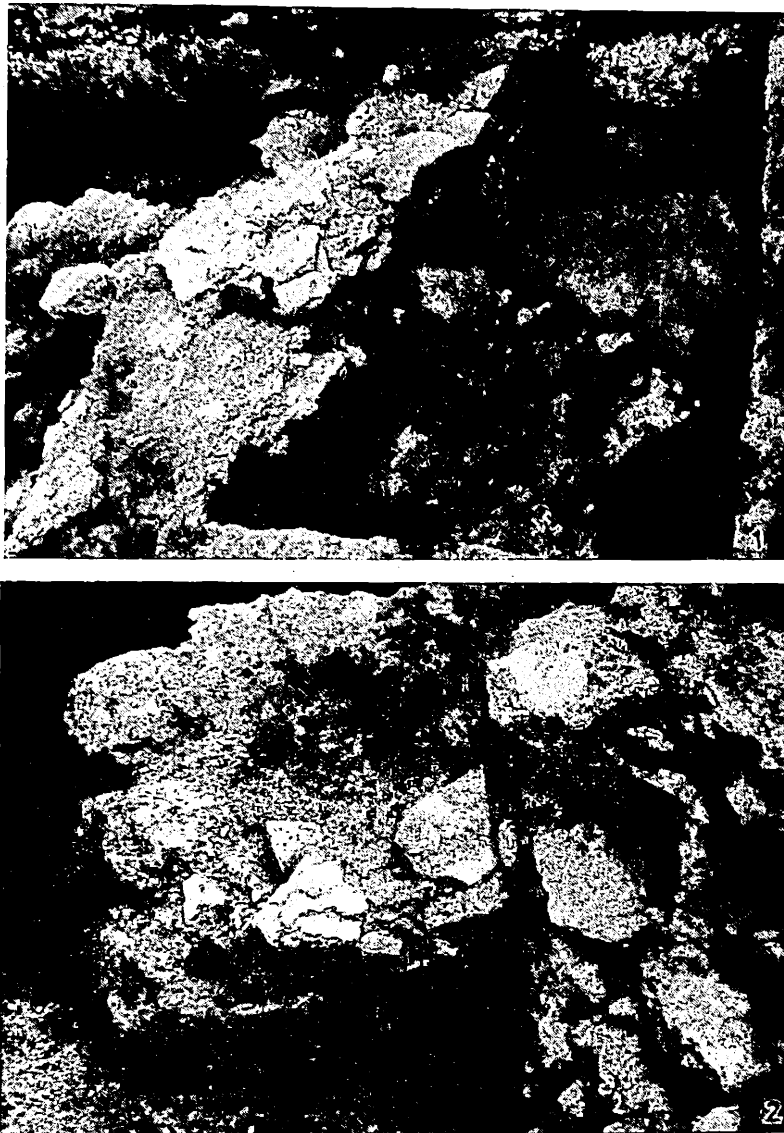

Fig. 11. — Zidul din secolele XV — XVII al incintei bisericii Sf. Nicolae Domnesc.

Cuptoarele descoperite în Piața Unirii din Iași, materialul arheologic scos la iveală, ca și analogiile existente datează întregul complex în secolele XV — XVII, când în această parte a vechiului târg medieval a existat un adevărat centru al meșteșugarilor olari.

Aceste descoperiri probează, pe lângă o puternică dezvoltare a meșteșugului olăritului, și o diferențiere a meșteșugarilor pe ramuri de producție, fiind descoperite materiale arheologice variate ca rezultat al specializării olarilor în producerea ceramicii de uz comun, decorativă de interior, de acoperiș.

7. *Str. Palat nr. 1.* În vederea restaurării ruinelor fostei incinte a bisericii Sf. Nicolae Domnesc din Iași, din preajma Palatului Culturii, s-au efectuat mai multe sondaje, dezvelindu-se temeliile zidului incintei de pe latura sudică. Cu acest prilej s-a putut constata că porțiunea de zid care se mai păstrează la suprafață datează din secolul al XVII-lea, fiind folosit ca temelie un zid mai

vechi, probabil contemporan înălțării bisericii. Pentru consolidarea zidului incintei, s-a practicat tehnica folosirii contraforturilor atât în exterior cât și în interiorul incintei (fig. 11/1—2).

8. *Str. Anastasie Panu nr. 69.* În scopul restaurării și consolidării vestitului edificiu medieval „Casa Dosoftei”, cunoscut și sub numele de „Casa cu coloane”, s-au efectuat sondaje, care au permis să se stabilească două faze în construirea edificiului existent.

Astfel, în faza I, casa a fost construită cu spatele la zidul de incintă al bisericii Sf. Nicolae Domnesc, avind fațada orientată spre sud, către biserică. După toate probabilitățile această casă a fost înălțată în secolul al XVII-lea. Ulterior, tot în secolul al XVII-lea, prin construirea pridvorului deschis cu coloane, fațada casei a fost orientată spre nord. Părți din zidul de incintă s-au păstrat, ca perete între casă și pridvor, așa cum se observă foarte bine după restaurare, fiind vizibile ambraturile fortificației la care a fost adosată casa în faza inițială. În actuala sa formă „Casa Dosoftei” este rezultatul a două faze constructive bine distincte.

★

În concluzie, cercetările și săpăturile arheologice efectuate pe teritoriul orașului Iași în anii 1961—1967 au contribuit, la fel ca și cele anterioare, la elucidarea unor probleme istorice, aflate în strinsă legătură cu dezvoltarea forțelor de producție într-o așezare medievală de tip urban. Descoperirile arheologice din vechea vatră a târgului medieval Iași aduc date noi privind activitățile desfășurate în secolele XV — XVII de numeroși meșteșugari ca fierari, zidari, olari.

Din punct de vedere topografic descoperirile din ultimii ani permit includerea în aria de dezvoltare a vetrei târgului medieval Iași, din secolul al XV-lea, și a zonei aflată actualmente între străzile Armeană, C. Negri, Palat și Ștefan cel Mare. În același timp, descoperirile din Piața Unirii, delimitând în zona nord-vestică a târgului medieval Iași cartierul olarilor, oferă date certe referitoare la topografia târgului medieval. Cuptoarele olarilor ieșeni au funcționat aici nu numai în secolele XIV — XVI, ci și mai târziu, la începutul secolului al XVII-lea. Extinderea teritorială a orașului medieval Iași, ca urmare firească a stabilirii definitive a capitalei țării în această localitate în secolul al XVII-lea, a pus capăt existenței acestui complex meșteșugăresc, obligându-i pe olari să-și fixeze cartierul mai la nord și nord-vest.

ALEXANDRU ANDRONIC, EUGENIA NEAMȚU
și STELA CHEPTEA

RECHERCHES ARCHÉOLOGIQUES SUR LE TERRITOIRE DE LA VILLE DE JASSY (1961—1967)

RÉSUMÉ

Au cours des années 1961—1967 ont été continuées les recherches archéologiques sur le territoire de la ville de Jassy dans le but de préciser les données relatives au noyau primitif de bourg de Jassy. Ces recherches ont abouti, en 8 points (fig. 1), à une série de découvertes très importantes concernant le développement des forces productives dans la ville médiévale pendant les XVe — XVIIe siècles (fig. 2 — 3). Les découvertes récentes ont accru le nombre de données concernant l'extension territoriale de la ville durant l'époque féodale.

Il faut mentionner en premier lieu la découverte, à l'occasion des travaux éditaires dans la place centrale de la ville (Piața Unirii), des fourneaux pour la cuisson de la céramique (fig. 3/a—d), ce qui atteste l'existence, dans cette partie de la ville, d'un quartier d'ouvriers. Les fourneaux découverts à Jassy, datant des XVe — XVIIe siècles, appartiennent à trois types : a) fourneaux à une seule pièce ; b) fourneau à grille horizontale sans pylône central ; c) fourneau à grille et parois de soutènement. Les fourneaux et même le matériel archéologique découvert ici permettent d'établir, dans cette partie de la ville de Jassy, la limite nord-ouest du bourg féodal.

La découverte dans les rues Armeană, C. Negri, Ștefan cel Mare, F. Sirbu, d'un matériel archéologique riche et très varié datant du XVe siècle (fig. 2/1,4 ; 4/1—9 ; 5/1,3—6,8 ; 9/3) nous a permis aussi l'inclusion de cette partie de la ville de Jassy dans le noyau primitif du bourg féodal.

Les découvertes du XVIe siècle (fig. 2/2,5 ; 5/2,9—12 ; 6/1—8 ; 8/1—6 ; 9/1—2,4—9 ; 10/3,6) sur l'emplacement de l'ancien bourg nous offrent la possibilité de connaître aussi les manifestations spirituelles des habitants de cette ville dans la période féodale. Ainsi certains carreaux de poêles, d'un remarquable goût artistique, attestent les relations de la Moldavie avec la Valachie et la Transylvanie et l'unité culturelle de la population des pays roumains, divisés politiquement à cette époque.

Il faut mentionner également la découverte de deux trésors monétaires du XVIe siècle, dont l'enfouissement peut être mis en relation avec l'action de Mihai Viteazul en Moldavie en 1600, quand a été réalisée, pour la première fois, l'union des pays roumains.

Les objets du XVIIe siècle (fig. 2/3, 6—9; 7/1—9; 8/7—9; 10/1—2, 4—5) et du commencement du XVIIIe siècle (fig. 7/10—11) et surtout la céramique d'utilité ménagère et de luxe découverts à Jassy attestent le développement économique du bourg féodal, devenu capitale de la Moldavie.

Les sondages effectués dans les remparts de l'enceinte de l'église Saint-Nicolas Domnesc ont prouvé que la portion de rempart conservée actuellement date du XVIIe siècle, ayant comme fondement un rempart de XVe siècle (fig. 11/1—2).

Les recherches effectuées à la maison à colonnes (« Casa Dosoftei ») nous ont permis de la dater au XVIIe siècle et d'affirmer qu'à présent elle est la plus ancienne maison de Jassy.

LÉGENDE DES FIGURES

- Fig. 1. — Carte des découvertes archéologiques entre 1961—1967 : I, XIVe — XVIIe siècles ; II, XVe — XVIIe siècles ; III, XVe — XVIIIe siècles ; IV, trésors. 1. 18, rue Armeană ; 2. 46 — 56, rue C. Negri ; 3. 7, rue Filimon Sirbu ; 4. 5, rue G. Perry ; 5. 62, rue Ștefan cel Mare ; 6. Piața Unirii ; 7. 1, rue Palat ; 8. 69, rue Anastasie Panu.
- Fig. 2. — Creuset en graphite (1) et objets en fer (2 — 9) du XVe siècle (1, 4), du XVIe siècle (2, 5) et du XVIIe siècle (3, 6 — 9), 46 — 56, rue C. Negri.
- Fig. 3. — Profils des fours pour la cuisson de la céramique découverts dans Piața Unirii : a, le four n° 4 ; b, le four n° 5 ; c, le four n° 15 ; d, le four n° 6. 1, divers nivellements ; 2, le remplissage du four ; 3, cendre ; 4, les parois du four ; 5, argile jaune.
- Fig. 4. — Poterie du XVe siècle : (1 — 3, 9) 7, rue F. Sirbu ; (4, 6, 7) 46 — 56, rue N. Negri ; (5) Piața Unirii ; (8) 62, rue Ștefan cel Mare. (1, 4, gr. nat. ; 2, 6 — 8, environ 2/3 gr. nat. ; 3, 5, 9, environ 1/2 gr. nat.).
- Fig. 5. — Poterie du XVe siècle (1, 3, 5), des XVe — XVIe siècles (4, 6 — 8), du XVIe siècle (2, 9 — 12) : (1—5) 7 rue, F. Sirbu ; (2, 12) 46—56, rue C. Negri ; (3—4, 6 — 8, 10) Piața Unirii ; (9—11) 62, rue Ștefan cel Mare (1, 2, 5, 9, environ 2/3 gr. nat. ; 3, 4, 6 — 8, 10 — 12, 1/2 gr. nat.).
- Fig. 6. — Poterie du XVIe siècle : (1 — 6, 8) 62, rue Ștefan cel Mare ; (7), Piața Unirii (1, 4, environ 2/3 gr. nat. ; 2, 7, 1/4 gr. nat. ; 3, 1/2 gr. nat. ; 5, 6, 8, environ 1/3 gr. nat.).
- Fig. 7. — Poterie du XVIIe siècle (1 — 6, 8 — 9), des XVIIe — XVIIIe siècle (7) et du XVIIIe siècle (10—11) : (1) Piața Unirii ; (2, 4 — 8) 7, rue Filimon Sirbu ; (3) 46 — 56, rue C. Negri ; (9 — 11) 62, rue Ștefan cel Mare (1, 3, 4, 6—11, 1/2 gr. nat. ; 2, environ 1/3 gr. nat. ; 5, environ 2/3 gr. nat.).
- Fig. 8. — Faïence d'Iznik du XVIe siècle (1 — 6) et du XVIIe siècle (7 — 9) (1 — 2, 4 — 6), 46 — 56, rue C. Negri ; (3) 18, rue Armeană ; (7—8) 62, rue Ștefan cel Mare (1 — 5, gr. nat. ; 6, environ 2/3 gr. nat. ; 7 — 9, environ 1/2 gr. nat.).
- Fig. 9. — Carreaux des poêles du XVe siècle (3) et du XVIe siècle (1 — 2, 4 — 9) : (1 — 2, 6) 46—56, rue C. Negri ; (3) 5, rue G. Perry ; (4) 7, rue F. Sirbu ; (5, 7—8) 18, rue Armeană ; (9) Piața Unirii (1, 3—5, environ 1/2 gr. nat. ; 2, 6 environ 1/3 gr. nat. ; 7 — 9, environ 1/4 gr. nat.).
- Fig. 10. — Carreaux des poêles du XVIe siècle (3, 6) et du XVIIe siècle (1 — 2, 4 — 5) : (1 — 2, 4, 6) 46 — 56, rue C. Negri ; (3) 5, rue G. Perry ; (5) Piața Unirii (1, 2, environ 1/3 gr. nat. ; 3 — 5, environ 1/2 gr. nat. ; 6, environ 1/4 gr. nat.).
- Fig. 11. — Le mur des XVe — XVIIe siècles de l'enceinte de l'église Saint-Nicolas Domnesc.